

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 23. lipnja 2010.

Tomina Teološka suma

Draga braćo i sestre!

Htio bih danas, ovim trećim dijelom, dovršiti svoje kateheze o svetom Tomi Akvinskom. I više od sedam stotina godina od njegove smrti možemo mnogo naučiti od njega. Podsjetio je na to također moj prethodnik papa Pavao VI. koji se, u govoru održanom u Fossanova 14. rujna 1974., prigodom 700. obljetnice smrti svetog Tome, pitao: "Koju nam pouku može dati učitelj Toma?" Njegov je odgovor glasio ovako: "povjerenje u istinu katoličke vjerske misli, koju je on branio, izlagao, otvoren spoznajnoj sposobnosti ljudskog uma" (Insegnamenti di Paolo VI, XII[1974.], str. 833-834). Istoga dana, u Aquinu, govoreći ponovno o svetom Tomi, rekao je: "svi mi koji smo vjerni sinovi Crkve možemo i moramo, bar u određenoj mjeri, biti njegovi učenici" (isto, str. 836).

Stupimo dakle i mi u školu svetog Tome i njegova remek-djela, Teološke sume (Summa theologiae). Ono, premda je ostalo nedovršeno, ipak je monumentalno djelo: sadri 512 pitanja i 2669 članaka. Riječ je o zgusnutom razmišljanju, u kojem ljudski um tajnama vjere prilazi jasno i duboko, ispreplićući pitanja i odgovore, u kojima sveti Toma produbljuje učenje koje dolazi iz Svetoga pisma i od crkvenih otaca, prije svega svetoga Augustina. U tome razmišljanju, u susretu s pravim pitanjima svoga vremena, koja su često i naša pitanja, sveti Toma, koristeći također metodu i misao antičkih filozofâ, osobito Aristotela, dolazi do jasnih, lucidnih i odgovarajućih formulacija istina vjere, gdje je istina dar vjere, blista i postaje dostupna za nas, za naše razmišljanje. Ipak, taj napor ljudskog uma – kao što to podsjeća Akvinac samim svojim ivotom – je

uvijek prosvijetljen molitvom, svjetlom koje dolazi odozgor. Samo onaj koji ivi s Bogom i s otajstvima moe također razumjeti što oni govore.

U Summi teologije, sveti Toma polazi od činjenice da postoje tri različita načina Boje bîti i bivstva: Bog postoji u samom sebi, on je početak i svršetak svega, zbog čega sva stvorenja dolaze i ovise o Njemu; Bog je, nadalje, prisutan po svojoj milosti u ivotu i djelovanju vjernika, svetaca; konačno, Bog je na posve osobit način prisutan u Kristovoj osobi i u sakramentima, koji proizlaze iz njegova otkupiteljskog djela. Stoga je to monumentalno djelo (usp. Jean-Pierre Torrell, La "Summa" di San Tommaso, Milano 2003., str. 29-75), to istraivanje "teološkim pogledom" Boje punine (usp. Summa Theologiae, Ia, q. 1, a. 7), po svojoj strukturi podijeljeno na tri dijela i predstavlja ga sam doctor communis – sveti Toma – ovim riječima: "Glavna svrha svetog nauka je pomoći upoznati Boga, i to ne samo u njemu samom, već također zato što je početak i svršetak svega, navlastito stvorenja obdarenog razumom. U namjeri da izloimo taj nauk, mi ćemo najprije govoriti o Bogu, zatim o kretanju stvorenja prema Bogu, te, na kraju, o Kristu, koji je, kao čovjek, za nas put kojim se moemo vinuti k Bogu" (Isto, I, q. 2). Postoji dakle neki zatvoreni krug: Bog u njemu samom, koji izlazi iz samoga sebe i uzima nas za ruku, tako da se s Kristom vraćamo Bogu, sjedinjeni smo s Bogom i Bog će biti sve u svima.

Prvi dio Summe Theologiae istrauje dakle o Bogu u njemu samom, o otajstvu Presvetoga Trojstva i o Bojem stvaralačkom djelovanju. U tome dijelu nalazimo također duboko razmišljanje o izvornoj stvarnosti čovjeka kao bića kojega je Bog stvorio svojim rukama, što je plod njegove ljubavi. S jedne strane smo stvoreno, ovisno biće, ne dolazimo od samih sebe; no, s druge, imamo pravu autonomiju, tako da smo ne samo nešto prividno – kao što tvrde neki platonski filozofi – već stvarnost koju je Bog htio kao takvu i s vrijednošću u samoj sebi.

U drugom dijelu sveti Toma promatra čovjeka, potaknuta milošću, u njegovoj tenji upoznati i ljubiti Boga kako bi bio sretan na ovoj zemlji i u vječnosti. Autor najprije predstavlja teološka polazišta moralnog djelovanja, proučavajući kako su, u slobodnom čovjekovu izboru činiti dobra djela, uključeni razum, volja i strasti, kojima se pridodaje snaga koju daje Boja milost po snazi i darovima Duha Svetoga, kao i pomoć koju pruža također moralni zakon. Čovjek je dakle dinamično biće koje trai samoga sebe, pokušava postati to što jest i nastoji, u tome smislu, činiti djela koja ga izgrađuju, kojima postaje pravi čovjek; a tu ulogu imaju moralni zakon, milost i vlastiti razum, volja i strasti. Na tome temelju sveti Toma opisuje čovjeka koji ivi po Duhu i koji, na taj način, postaje Boja slika. Tu se Akvinac zaustavlja na proučavanju triju teologalnih kreposti – vjere, nade i ljubavi –, nakon čega pristupa dubokom istraivanju više od pedeset moralnih kreposti, organiziranih oko četiriju kardinalnih kreposti – razboritosti, pravednosti, umjerenosti i jakosti. Završava potom razmišljanjem o raznim pozivima u Crkvi.

U trećem dijelu Summe, sveti Toma proučava otajstvo Krista – puta i istine – po kojem se moemo ponovno pridruiti Bogu Ocu. U tome dijelu piše stranice o otajstvu Isusova utjelovljenja i muke koje je gotovo nemoguće nadmašiti, dodajući zatim opseno izlaganje o sedam sakramenata, jer u

njima utjelovljena Boja Riječ širi blagodati utjelovljenja radi našega spasenja, radi našeg hoda u vjeri prema Bogu i vječnome ivotu, ostaje na materijalan način gotovo prisutna sa stvorenim stvarnostima, dotiče nas tako u našoj dubini.

Govoreći o sakramentima, sveti Toma se na osobit način zadržava na otajstvu euharistije, prema kojoj je gajio veoma veliku pobožnost, tako da je, prema starim ivotopiscima, običavao oslanjati glavu na svetohranište, kao da je elio čuti Isusovo boansko i ljudsko srce kako kuca. U svojem komentaru na Sveto pismo, sveti Toma nam pomaže shvatiti uzvišenost sakramenta euharistije, kada piše: "Budući da je euharistija sakrament muke našega Gospodina, sadri u sebi Isusa Krista koji je trpio za nas. Zato taj sakrament ima sve one učinke što ih ima muka našega Gospodina, jer on nije ništa drugo do utiskivanje Gospodinove muke u nas" (In Ioannem, c.6, lect. 6, br. 963). Shvaćamo dobro zašto su sveti Toma i drugi sveci dok bi slavili misu lijevali suze iz suosjećanja prema Gospodinu, koji se prinosi u rti za nas: bile su to suze radosnice i zahvalnice. Draga braćo i sestre, poučeni primjerom svetaca, zaljubimo se u taj sakrament! Sudjelujmo sabrano na misi, kako bismo zadobili duhovna dobra, hranimo se Gospodinovim Tijelom i Krvlju, kako bismo bili neprestano nahranjeni boanskom milošću! Rado i često se zadržavamo u prisnom druženju s Presvetim Sakramentom!

Ono što je sveti Toma znanstvenom strogošću prikazao u svojim najvećim teološkim djelima, kao što je to upravo Summa Theologiae, Summa contra Gentiles je također izlagana u njegovu propovijedanju, upućenom studentima i vjernicima. U korizmi 1273. odrao je propovijedi u crkvi San Domenico Maggiore u Napulju. Sadraj je tih propovijedi prikupljen i sačuvan: to su sveščići u kojima objašnjava apostolski simbol, tumači molitvu Očenaša, prikazuje deset zapovijedi i komentira molitvu Zdravo Marijo. Sadraj propovijedi Anđeoskog naučitelja (Doctor Angelicus) odgovara gotovo u potpunosti strukturi Katekizma Katoličke crkve. Naime, u katehezi i u propovijedi, u dobu nove zauzetosti za evangelizaciju kao što je ovo naše, ne bi se smjelo nikada izostaviti ove temeljne sadraje: ono što vjerujemo, dakle upravo simbol vjere; ono što molimo, a to su Očenaš i Zdravo Marija; te ono što mi živimo kao što nas uči biblijska objava, a to su zakon o ljubavi prema Bogu i blinjemu te deset zapovijedi.

Htio bih podastrijeti poneki primjer jednostavnog, bitnog i uvjerljivog sadraja učenja svetog Tome. U svojoj Knjižici o apostolskom simbolu on objašnjava vrijednost vjere. Po njoj se, kae on, duša sjedinjuje s Bogom i rađa se kao neka klica vječnoga ivota; ivot prima sigurni pravac i mi lako pobjeđujemo napasti. Onome koji uputi prigovor da je vjera ludost, jer se vjeruje u nešto što ne potpada pod osjetno iskustvo, sveti Toma pruža vrlo razlozan odgovor i podsjeća da je to neosnovana sumnja, jer je ljudski um ograničen i ne može poznavati sve. Samo ako bismo mogli potpuno poznavati sve vidljivo i nevidljivo, tada bi bila prava ludost prihvaćati istine iz čiste vjere. Uostalom, u stvarima koje čovjek ne može osobno spoznati naprosto je nemoguće ivjeti, primjećuje sveti Toma, bez pouzdavanja u iskustvo drugih ljudi. Razborito je dakle vjerovati u Boga koji se objavljuje i svjedočanstvu apostolâ: oni su bili malobrojni, jednostavni i siromašni, shrvani zbog raspeća njihova Učitelja, a ipak mnoge su se mudre, plemenite i bogate osobe u kratko vrijeme

obratile slušajući njihovu propovijed. Riječ je, naime, upravo o, povijesno gledano, čudesnoj pojavi, za koju je teško dati drugi razuman odgovor od onoga da su se apostoli susreli s Kristom Uskrsnim.

Komentirajući članak simbola o utjelovljenju Boje Riječi, sveti Toma iznosi neka promišljanja. Tvrdi tako da kršćanska vjera, promatrajući otajstvo utjelovljenja, biva ojačana; u čovjeku raste pouzdana nada kada razmišlja o tome da je Boji sin došao među nas, kao jedan od nas, da priopći ljudima Boju volju; ljubav je oivljena, jer ne postoji očitiji znak Boje ljubavi prema nama od onoga da vidimo kako je Stvoritelj svemira i sâm postao stvorenje. Na kraju, promatrajući otajstvo Bojeg utjelovljenja, osjećamo kako se u nama rasplamsava elja prispjeti Kristu u slavi. Posluivši se jednostavnom i učinkovitom usporedbom, sveti Toma opaa: "Ako bi brat nekoga kralja ivio daleko, sigurno bi udio da mu moe biti blizu. Krist je naš brat: moramo dakle eljeti njegovo društvo, postati jedno srce s njim" (Opuscoli teologico-spirituali, Rim 1976., str. 64.).

Predstavljajući molitvu Očenaš, sveti Toma pokazuje kako je ona u sebi savršena, budući da ima sve značajke koje dobra molitva mora imati: povjerljivo i spokojno predanje; prikladnost svoga sadraja, jer – primjećuje sveti Toma – "vrlo je teško točno znati što je primjereno moliti a što ne, jer kada je o eljama riječ teško nam je napraviti izbor" (Isto, str. 120); te zatim ispravan poredak molbi, ara ljubavi i iskrene poniznosti.

Sveti je Toma, kao i svi sveci, gajio veliku pobonost Gospi. Oslovljavao ju je prekrasnim imenom: Triclinium totius Trinitatis, triklinij, to jest mjesto gdje Trojstvo pronalazi svoj počinak, jer, zbog utjelovljenja, ni u jednom drugom stvorenju, kao u Njoj, tri boanske osobe ne prebivaju i kušaju toliki uitak i radost ivjeti kao u njezinoj duši punoj milosti. Po njezinu zagovoru moemo postići svaku pomoć.

Molitvom, koja se tradicionalno pripisuje svetom Tomi i koja, u svakom slučaju, odraava sastavne dijelove njegove duboke marijanske pobonosti, i mi recimo: "Presveta i preblaga Djevice Marijo, Majko Boja..., povjeravam tvome milosrdnom srcu sav svoj ivot... Daj mi, moja premila Gospo, pravu ljubav, kojom ću ljubiti svim srcem svojim tvoga presvetog Sina i tebe, nakon njega, više od svega, te blinjega u Bogu i zbog Boga."

Papin pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

Radosno pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a na poseban način vjernike iz Zagreba i iz upe Dobrog Pastira iz Brestja. Dragi prijatelji, Gospodin vam bio oslonac na ivotnom putu na kojem neka vas, vaše obitelji, upne zajednice i sve koji su vam pri srcu, prati Njegov blagoslov. Hvaljen Isus i Marija!

©Copyright - Libreria Editrice Vaticana